

חילות הים בשנות ה־80*

בינונית למדי. אך בסופו של דבר, הייתה ידו של חיל-הים על העליונה, והוחלט להרכיב כוחות משימה גרעיניים. מומחים לאסטרטגיה ימית מן השורה הראשונה רואים בהחלטה זו את הצעד ההגיגי, האחראי והחסכוני ביותר שיש לעשות. עם זאת, לא נואשו עדיין מנהיגים פוליטיים מסוימים מתכניתם, ומטעמי חיסכון החלו שוב לעשות נפשות לרעיון נושאות המטוסים הקונבנציונליות. נראה כי הללו לא הבינו כי העלות הראשונית של ספינות אלה אמנם נמוכה, אך הפעלתן כרוכה בהוצאות המסתכמות בהון עתק. למעשה, יחד עם עלויות המחקר והתכנון, יגיע מחיר האבטיפוס של נושאת המטוסים הקונבנציונלית החדשה, המיועדת להחליף את הדגמים הישנים יותר, וכן לשמש בעתיד כתחליף ל"פורסטאל" לסכום השווה למחירן של נושאות המטוסים מדגם "נימיץ". אך חמורה יותר מטעויות חישוב אלה היא העובדה כי אין ביכולתם של מספר פקידים ממשל וחברי קונגרס להבין כי אל לו לחיל-הים האמריקני להתחרות בחיל-הים הסובייטי באמצעות בניית נושאות מטוסים בעלות יכולת מוגבלת. ארה"ב זקוקה לנושאות מטוסים מהן יוכלו לפעול מטוסי ההווה ומטוסי העתיד כאחת. ה-F-18 "הורנט" ישמש כמטוס קרב רב תכליתי בנושאות המטוסים כל עוד יספקו מטוסי ה-F-14 את חגורת ההגנה. אך אין להעלות על הדעת מצב בו יחלפו מטוסי ה-F-14 במטוס קרב זעיר, אשר ביצועיו נופלים משלהם. מטוס הקרב המתקדם אשר יחליף את ה-F-14 יהיה בעל משקל נמוך משלו (משקלו של ה-F-14 הוא עשרה טון) כך שהוא יוכל להמריא רק מסיפונה של נושאת מטוסים מתקדמת ביותר. ארבעה כוחות המשימה הגרעיניים העומדים כיום לרשות הצי האמריקני הם ללא אח ורע. עצמת האש שלהם אדירה ויש ביכולתם לצאת להתקפה בכל מקום על פני כדור הארץ. הסובייטים יודעים עובדה זו היטב. הם יודעים כי יוכלו להביא לחיסול כוח לחימה זה רק באמצעות מנגנון תרמו-גרעיני, בהנחה שהוא יוכל לחדור דרך מערכת ההגנה הבלתי חדירה

הים (החדי). הפתרון היחיד הוא לחזור למסורת הנושנה ולהציב שייטת ממוזרח לסואץ. אך הפעם לא יהיה זה עניינם של הבריטים בלבד. צרפת כבר הכירה בצורך לנקוט פעולה מסוג זה. ועתה מוטל על מדינות אירופה האחרות ועל יפן להוכיח מודעות גדולה יותר לנושא זה. הדברים שנאמרו עד כה נותנים תמונה תמציתית של המצב הגיאופוליטי בתחילת שנות השמונים, ושל התנאים בהם יפעלו חילות-הים שיידונו במאמר זה. עיקר הדברים יתרכזו בציי ארבע המעצמות הימיות הגדולות (ארה"ב, ברה"מ, בריטניה וצרפת), ומקצתם יביאו ניתוח של חילות-הים האחרים על פי אזוריהם.

חיל הים האמריקני

חיל הים האמריקני הוא אחד הנפגעים העיקריים מהוויכוח האידיאולוגי המתנהל בין בכירי הפוליטיקאים האמריקניים בדבר המדיניות הצבאית של ארה"ב. עיקר המחלוקת בתחום הרכש הימי היא בין אלה המצדדים בקיומם של כוחות משימה גרעיניים, אשר יתבססו על נושאות מטוסים מתקדמות ביותר לבין אלה הקוראים לחסוך את כספו של משלם המסים ולהתבסס על כוח של נושאות מטוסים קונבנציונליות. חילוקי דעות אלה מעכבים את תכניות הפיתוח של כלי הלחימה הימיים היעילים ביותר.

את המכשול הראשון הציבו מתכננים, אשר המכו ברעיון של הצבת יחידת מטוסים אשר תתבסס רובה ככולה על ספינת פיקוד נושאת מטוסים, שהיא כלי שיט בעל יכולת לחימה

אם נרצה לבחון את מאזן הכוחות בים בעשור הקרוב נמצא כי לפנינו מלאכה לא קלה, בשל אי הבהירות וחוסר הוודאות השוררים בתחום זה כיום. עד עתה הייתה השליטה בים נתונה בידי ציי המדינות המערביות או הפרו-מערביות אך לאחרונה מהווה הצי הסובייטי איום הולך וגובר על עליונות ימית זו: לאחר מספר צעדים הססניים, שעשתה ברה"מ להשגת עצמה ימית היא נמצאת עתה על סף שליטה מלאה בים. המדיניות הסובייטית לגבי בניית אניות משקפת אסטרטגיה חדשה זו. כלי השיט של שנות השישים, אותם אפיין סגנון "סוס המרוץ", הולכים וקפנים את מקומם לצי קרב מאוזנים יותר, אשר ניתן להשוותם רק לאניות המלחמה של כוחות המשימה הימיים של ארה"ב. יתרה מזאת, בפחח העשור הנוכחי ניצב המערב בפני בעיית הישרדות חמורה: בידי מי תהיה השליטה בנתיבי הים המובילים מהמפרץ הפרסי אל האוקיינוס האטלנטי, באוקיינוס האטלנטי עצמו, וכן בנתיבי הים היוצאים מהמפרץ הפרסי והעוברים דרך מצרי מאלאקה. על שני עורקי חיים אלה יש לשמור בכל מחיר. עיקרון זה חדר סוף סוף גם לתודעתם של היפנים ושל האירופאים, והם מתחילים עתה להבין, שגם הם, כחלק מן העולם המערבי, צריכים לקחת חלק בהגנה על אזור זה, וכי לא רק על ארה"ב לבדה נגור להגן על נתיבים אלה.

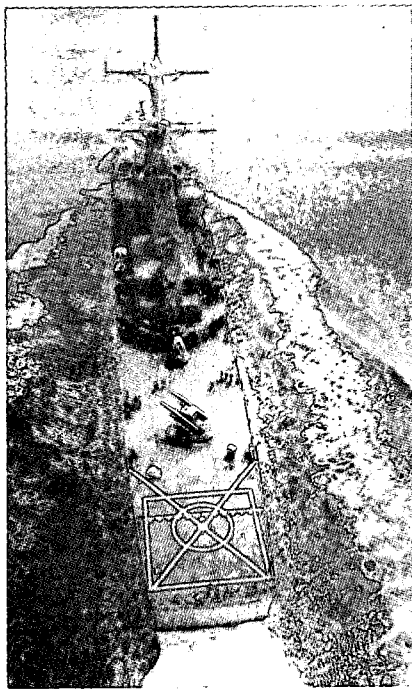
הבעיה בה מתחבטות עתה מדינות מערב אירופה היא כיצד לשלוט על עורקי התחבורה היוצאים מהמפרץ הפרסי והעוברים דרך האוקיינוס ההודי. האוקיינוס האטלנטי לעומת זאת, אינו מהווה מקור לדאגה חמורה, משום שניתן לראות בו כעין אגם של המערב, ולפחות בשלב זה, אין בידי המדינות האנטי-מערביות השוכנות לחופיו, כוח ימי המסוגל לעמד בהצלחה בהתמודדות עם חילות-הים של המערב. באזור המפרץ הפרסי, שונים מעט פני הדברים. את ההגנה על נתיבי הים שבאזור זה לא ניתן להפקיד בידי חיל-הים של אחת ממדינות האזור, (כגון השריידים שנתרו מחיל הים האירני לאחר נפילתו של השאח, או חיל-

* תורגם מכתב העת Aviation & Marine פברואר 1980

מכך להחליף את נחתות התובלה הקיימות בכלי שיט בעלי מהירות גבוהה יותר.

במרכז הסערה עומדות הצוללות הגרעיניות של חיל הים האמריקני, הן צוללות התקיפה (SSN) והן הצוללות הנושאות טילים בא-ליסטיים (SSBN). לאחרונה, הופצו שמועות בדבר איכותה הלקויה, כביכול, של תוצרת המספנות האמריקניות, ולמעשה, הוטל דופי בכל הדגמים שיוצרו. אך הביקורת החריפה ביותר הופנתה לעבר הצוללות מטיפוס "אוהיו" בעיקר בשל גדלן. הדעה הרווחת עתה היא כי יש לבנות צוללות תקיפה קטנות יותר, אך יש מי שמחזיקים עדיין בדעה כי אין כל היגיון בבניית צוללות נושאות טילים באליסטיים בעלות ממדים גדולים כל כך. מבקרי ה"אוהיו" מכנים אותה "לווייתן", אשר "ציידות הלווייתנים" הסובייטיות יוכלו לגלות ללא כל קושי. זאת ועוד, מסתבר כי טילי ה"טריידנט" במתכונתם הנוכחית אינם עונים על הציפיות, ואינם מגדילים את טווח הפעולה של צוללות אלה. ומשום כך יש לשקול במלוא כובד הראש את הרעיון להציב על סיפונן גירסה ימית של טילי השייט החדשים, בעיקר אם לא יהיה צורך להקצות לשם כך תקציבי מחקר גדולים. מכל מקום, הצוללות נושאות הטילים הבאליסטיים מטיפוס "פוסידון" עוברות עתה הסבה ל"טריידנט", ואין ספק שדבר זה יחזק את אמינות כוח ההרתעה הגרעיני של ארה"ב. בתחומים אחרים, ממשיך חיל-הים האמריקני במשימה הקשה של בניית אניות חדשות המיועדות להחליף את אניות מלחמת העולם השנייה. בנייה זו מתבצעת כמובן בהתאם למגבלות התקציב. כמו כן חל שיפור ניכר בתחום אניות העזר — במה שנוגע לאניות הסיוע והאחזקה. בתחום שולות המוקשים אין פני הדברים כה מזהירים. למעשה, גורמת המדיניות הנוכחית של שליית מוקשים באמצעות מסוק בלבד למחסור בשולות מוקשים ובכלי שיט המצוידים באמצעי לחימה נגד מוקשים, וקשה יהיה לגשר על פעור זה בשעת הצורך. אמנם, מספר שינויים הונהגו גם בתחום זה, אך הם יבואו לידי ביטוי בעתיד הרחוק יותר. לגבי כלי שיט קטנים יותר, הוכיח ניסיון העבר כי האניות מטיפוס "אשוויל" עולות על אלה מטיפוס "פגאסוס", אך עדיין לא ברור מהו התפקיד שיוטל עליהן. בכדי להשיג תוצאות יעילות, יהיה על חיל-הים האמריקני להפעילן בקבוצות של עשר, משום שלא יהיה די בזוג אניות כדי לבצע את המלאכה. אך לפי שעה קיימת תכנית לבנות רק שבע עד עשר אניות נוספות. ייתכן והפתרון הטוב ביותר יהיה להעבירן במהירות האפשרית לשירות במסגרת חיל הים של אחת מבעלות הברית.

לסיכום סקירת כוחה הימי של ארה"ב בפחת שנות ה-80, ניתן לומר כי המחלוקת הנוטשה בין הפוליטיקאים בדבר מקומו ועצמתו של הצי האמריקני לעומת חילות ים אחרים בעולם,

הסיירת הגרעינית האמריקנית "וירג'יניה" עם משטח הנחתה וציוד להפעלת מסוקים

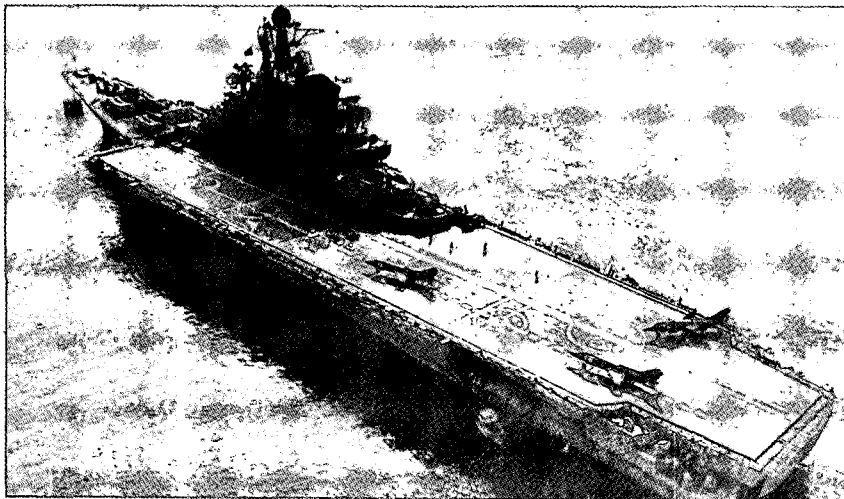
לפריגטות של חילות-הים האירופאיים, הוא בהחלט משיבוע רצון. פריגטות הטילים מטיפוס "אוליבר ה' פרי" מיועדות למלא את השורות במגור חשוב זה של חיל-הים. ספינות אלה תוכננו במיוחד כדי למלא תפקידים ספציפיים במסגרת חיל-הים האמריקני בלבד, אך הן זכו להצלחה גם כאשר נמכרו לחילות-ים של מדינות אחרות. את התוצאות הטובות ביותר השיגו ספינות אלה במסגרת חיל הים האמריקני, אשר ברשותו 70 פריגטות מסוג זה. ניתן רק לקוות כי חיל-הים האמריקני יצטייד במספר דומה של ספינות. כדי להשלים את התמונה עלינו לדון גם במשחתות הזעירות מטיפוס "נוקס" (זעירות-לפחות במושגי הצי האמריקני הזקוק כיום למשחתות בהדחק של יותר מ-7000 טון). מלכתחילה לא היה על משחתות זעירות אלה חימוש וזאת בהתאם לרוח התקופה, אך במשך הזמן החלו לציידן בכלי נשק מתוחכמים יותר ויותר. שינויים אלה היו מחויבי המציאות לאור העובדה כי פעולתן לא הצטמצמה רק לתפקידי הליווי להן הן נועדו אלא התרחבה גם לתפקידים מבצעיים, כאשר המשחתות מטיפוס "גירינג" נאלצו לסגת מאזורים "חמים" בשל גילן המופלג, ולא ניתן היה להחליפן מיד במשחתות מטיפוס "ספ-רואנס".

בתחום הנחתות, נהנית ארה"ב מיתרון ברור על כל מתחרותיה. נחתות ה"טאראווה" הן בעלות עצמה רבה, ויחד עם שאר הנחתות החדשות הנבנות כיום, הן יוסיפו נדבך חדש למערך הספינות, אשר במשך שנים רבות שימש כאבן הפינה של העצמה האמפיביית. מצב הציוד של חיל הנחתים אינו כה שפיר, ויהיה צורך לחדשו בעתיד הקרוב, אך חשוב

של כוח זה. אך נראה כי המגמה המסתמנת לפי שעה בארה"ב היא לזנוח את התכניות לבניית נושאות מטוסים בהדחק של 90,000 טון, ולחזור לבניית דגמים בהדחק של 60,000 טון. טיעונים דומים לאלה שהובאו כאן ניתן להעלות גם בדיון בדבר עתידן של אניות הליווי. לסיירות הגרעיניות יכולה מבצעת גבוהה, והן אוטונומיות לחלוטין, לא רק מבחינת טווח הפעולה הארוך שלהן, אלא גם מבחינת כמיות הנשק שהן מסוגלות לשאת. למרות כל זאת נתקבלה החלטה שלא להמשיך בפיתוח סיירות בנוסף לדגם "וירג'יניה" משום שהסיירות הקיימות משמשות כספינות ליווי הולמות לנושאות המטוסים הגרעיניות הנמצאות כיום בשימוש. מאליו מובן כי אם לא תיבנה נושאות מטוסים גרעיניות נוספות, לא יהיה צורך בבניית סיירות טילים גרעיניות מתקדמות יותר (CGN). מציאות זו חוזרת על עצמה שוב ושוב: מדיניות מפוכחת ומאוזנת לרכישת ציוד צבאי לא יוצאת אל הפועל בשל סיבות פוליטיות, ובסופו של דבר, נעשית הרכישה ללא אבחנה, ואין כל קשר בין הפרטים הנרכשים לפרטים הנדרשים. המצב בהחלט טוב יותר כאשר המדובר באניות ליווי קונבנציונליות. מסתבר כי רכישת המשחתות מדגם "ספרואנס", אשר עוררה בזמנה ביקורת חריפה ביותר, הוכיחה את עצמה כאחת הרכישות הטובות ביותר, שביצע חיל-הים האמריקני בשנים האחרונות. למעשה, התקשו מומחים צבאיים רבים להבין את מלוא המשמעות שבחפיסה המודולרית. אמנם נכון הדבר כי המשחתות הראשונות מדגם "ספ-רואנס" היו כמעט בלתי חמושות, אך הן תוגברו בהדרגה, ובמשך הזמן הן צוידו בחימוש רב יותר. כיום, נושאות משחתות אלה על סיפונן מערך אדיר של כלי נשק, ויכולתן המבצעת הגבוהה אינה מוטלת בספק. בעתיד הקרוב, יעברו כלי הנשק שכלול נוסף, ויוסר הצורך לתכננם או להתקינם מחדש. ברשות חיל הים האמריקני נמצא אפוא צי משחתות המסוגל לפעול בהתאם לדרישות המשתנות. ההחלטה, אשר התקבלה בדבר רכישת משחתות "ספרואנס" נוספת, אם כי בשינויים קלים, מעבר לרכש המתוכנן של 30 משחתות, היא דוגמה נדירה למחשבה צבאית מרחיקת ראות של הפוליטיקאים. אך הפוליטיקאים הם המחליטים בענייני התקציב.

צעד נוסף הראוי לציון הוא ההחלטה בדבר תכניות הבנייה של ה"ספרואנס איג'יס" (SPRUANCE AEGIS) החדשה. קרוב לוודאי כי לאחר בניית כלי השיט הראשונים מדגם זה, ייבנו ממנו עשרות כלי שיט נוספים כדי להחליף את המשחתות מטיפוס "צ'ארלס פ' אדאמס" הנמצאות עתה בשימוש.

ההחלטה המצערות שלא להכניס שכלולים נוספים במשחתות אלה, תביא למעשה להתדרדרות מהירה ביעילותן המבצעית. המצב בתחום אניות הליווי הקטנות יותר, המקבילות

נושאת המטוסים הסובייטית "קייב"

גרמה לעיכובים בתכניות בנייה והצטיידות אשר יענו על הצרכים. בשל כך, הם לא הצליחו להגיע לכלל החלטה לגבי סוגי האניות להם זקוק חיל-הים. עם זאת, קיימים עתה סימנים ברורים של שיבה למדיניות בנייה אקטיבית, ולמדיניות הדוגלת בהפגנת עצמתה הימית של ארה"ב ברחבי העולם.

הצי הסובייטי

מאמצים רבים משקיע עתה הצי הסובייטי במטרה להשיג יכולת מבצעית הדומה לזו של הצי האמריקני. מבחינה כמותית בלבד הצליח כבר הצי הסובייטי לעלות על הצי האמריקני אך הוא עדיין מפגר אחריו בפיתוח האניות עצמן וביכולת ההתערבות במצבים שאינם מגיעים לדרגת מלחמה של ממש. יש לציין לדוגמה כי האניות הראשונות של הצי הסובייטי החדש נועדו בראש ובראשונה להילחם בכוחות המשימה האמריקניים, אך סיכוייהן להישרד לאחר חילופי האש הראשונים קלושים למדי. מעשית, נדונו אניות אלה לכליה במהלך ביצוע משימתן הראשונה והיחידה.

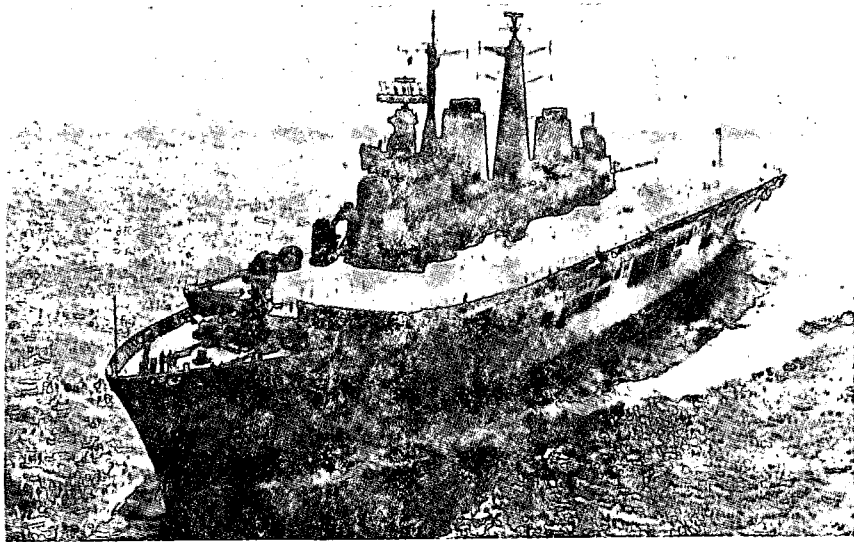
אולם, לאור המחויבות הסובייטית ברחבי העולם, השתכנעו המתכננים הסובייטים עד מהרה כי עליהם לבנות אניות שתהיינה מסוגלות להפגין נוכחות סובייטית ממשית במוקדי מתיחות שונים. לשם כך, הם היו זקוקים למערכות נשק חדישות בעלות יכולת מבצעית זהה לזו של ספינות התותחים הישנות. הדרך ההגיגית הייתה אם כן לפתח אניות הדומות לאלה שברשות המערב, אך בעלות תכונות מיוחדות, פרי תכנון סובייטי. בבניית נושאות מטוסים ומסוקים מטיפוס "קייב", לדוגמה, ניתן לראות את הצעד הראשון שנעשה לקראת בניית נושאות מטוסים על פי הדגם המסורתי. זהו, כמובן, רק שלב מעבר, לו זקוק הצי הסובייטי באופן דחוף ביותר. הסובייטים מכירים היטב בכך שהיכולת האווירית של ה-YAK-36 אינה מרשימה כלל ועיקר. עם זאת, מקצת ממדינות המערב הגיבו לאסטרטגיה זו (או הקדימו אותה) בכך שוויתרו על נושאות מטוסים קונבנציונליות חדשות לטובת אניות אשר ישמשו מטרה נוחה לאויב. אפשר גם כי האויב יתעלם מהן בסופו של דבר, בשל כוח התקיפה המוגבל שלהן ובשל התפקיד שהיה עליהן למלא ושלאור מגבלותיהן יהיה טקטי בלבד. בניית נושאות מטוסים הביאה לבניית צי שלם של אניות ליווי. הסיירות הקונבנציונליות לא יכלו למלא תפקיד זה, משום שנבנו לשמש ככוח גרעיני הולם, והסבתן לאניות ליווי רגילות הייתה הופכת למשימה בלתי אפשרית כמעט. כך שכיום, ממשות המשתחות מטיפוס "קאשיין" כאניות ליווי, לאחר שהותאמו לתפקיד זה, והוחל בבניית סיירות הליווי הראשונות, אשר יצוידו בחימוש המתאים. אניות אלה מיועדות להחליף את אלה מטיפוס ה"סןדרלוב" ואת

בתחום הצוללות, עושה עתה ברה"מ מאמצים בלתי מבוססים להחיש את קצב החלפת הצוללות הישנות שברשותה, הקונבנציונליות והגרעיניות כאחת. ניתן היה לצפות כי הסובייטים ידאגו להרכב הגיוני יותר של מערך כלי שיט בתחום זה, לאור הבעיות שנוצרו בעקבות הכנסתן לשירות של הספינות מטיפוס "אקו II" ולאור המגבלות השונות של הדגמים הקיימים ומספרם הגדול. צוללות התקיפה הסובייטיות הישנות הן בלתי מתוחכמות, ואחד מחסרונותיהן הבולטים הוא הרעש הרב שהן משמיעות תוך כדי פעולתן, דבר הפוגע ביכולתן להתחמק מספינות האויב. נראה כי בבניית הצוללות החדשות מטיפוס "אלפה" הוכנסו שיפורים אחדים. הן עשויות מסגסוגת טיטאניום ופעולתן שקטה ביותר. לפי שעה, ארה"ב היא עדיין המובילה בתחום זה, אך הרוסים עושים כל מאמץ להדביק פער זה במהירות. בתחום הצוללות המצוידות בטיילים באליסטיים, מכניסים הרוסים לשירות צוללות נוספות מטיפוס "דלתה", ואין כל סימן שהן באות במקום צוללות ישנות יותר; זאת, חרף ההסכמים הקיימים בדבר צמצום הפצת נשק מסוג זה. עם זאת, סביר להניח כי הרוסים ישמרו את הספינות הישנות ביותר בעתודה, ולו רק משום שירצו לשמור על אחדות במערך הקיים. כמו כן תסייע פעולה זו למנוע את אי הנעימות הנגרמת לרוסים כעטיין של תאונות המסתיימות, על פי רוב, באבדן צוללותיהם.

הרוסים משקיעים מאמצים נכבדים גם בשני תחומים אחרים: בתחום אניות העזר ובתחום יחידות הנחיתה האמפיביות. זוהי תוצאה טבעית הנובעת מנקיטת מדיניות הדוגלת בהפגנת נוכחות ימית. מדיניות זו מחייבת בניית צי שיוכל לשייט הרחק מנמל הבית, מבלי להיות תלוי בשירותי החוץ אותם יוכל לקבל מהמדינות השוכנות באותו אזור. ואין ספק כי הימצאותם של כוחות נחיתה רבים בהשג יד, רק תורמת להגברת כוח ההרתעה,

הגירסות הראשונות של ה"קסטה" שהן חדישות למדי. בתוך כך, לא נזחה ברה"מ את רעיין בניית סיירות תקיפה, שישמשו כתחליף מודרני לאניות המערכה הקטנות. סדרה של סיירות גרעיניות נמצאות כבר בשלבי בנייה, והן מהוות למעשה את הגירסה הסובייטית לסיירות התקיפה האמריקניות. עם זאת, סבורים מספר משקפים כי סיירות אלה הן בעצם צאצאיהן של סיירות הקרב הישנות או אפילו של אניות הקרב. אך החידוש העיקרי של הסובייטים בשנות ה-80 יהיה ודאי בניית נושאת מטוסים, קונבנציונלית או גרעינית. לא תהיה זו הפעם סתם סיירת עם סיפון המראה, אלא נושאת מטוסים ממשית, הדומה לאלה שברשות הצי האמריקני.

יש הטוענים כי החלק הראשון של שדרית הספינה כבר נבנה, אך אין לכך כל אישור ממקורות מוסמכים. ידוע רק כי במהלך העשור הנוכחי תיבנה מספר נושאות מטוסים. ובנייתם, נמשכת בניית אניות נוספות מדגם "קייב", והן אף נכנסות לשירות, כדי לשמור על האינטרסים הסובייטיים ברחבי העולם. מבחינת מספר המטוסים שעל סיפונן יכולות אניות אלה להיחשב כנושאות מטוסים, אך מבחינת צורתן והתפקידים המוגבלים אשר ניתן להטיל עליהן, הן בעצם סיירות הממלאות תפקיד של נושאות מטוסים. מכל מקום, ברור כי מטוסי ה-YAK-36 אינם יכולים לתח חיפוי אווירי לצי הסובייטי. לשם כך יש צורך במטוסים מסוג שונה לחלוטין, ואין ספק כי המתכננים הסובייטים יבנו מטוס קרב ימי על בסיס הדגמים החדשים הנמצאים עתה בשלבי פיתוח. גם אצל הסובייטים מסתמנת עתה מגמה של מתן עדיפות לכושר התמרון של מטוס הקרב על פני טיסה במהירות גבוהה, וכפי הנראה, לא תעלה מהירותו של מטוס הקרב החדש על 2.3 מאך. משמע, כי ביצועיו של מטוס הקרב הימי החדש של הסובייטים יהיו פחות או יותר זהים לאלה של מטוס הצי האמריקני F-18.

הסירת הבריטית שטוחת-הסיפון "אינווינסיבל"

צרפת אף ממשיכה בניית אניות ליווי מעולות, כגון אלה מטיפוס "זורז' ליג" (Georges Leygues), ומטיפוס "דיאטיין ד'ורב". כמו כן חורמת צרפת את חלקה בהגברת נוכחותם של כוחות ברית נאט"ו, בכך שהיא משגרת כלי שיט רבים לאזור האוקיינוס ההודי. אין ספק כי חיל הים הצרפתי נמנה עם חילות הים המעולים ביותר כיום, אם כי יתכן שגאוותו וביטחונו העצמי טרם שבו אליו, לאחר פעולתו הכושלת במלחמת העולם השנייה.

ציום אחרים של ברית נאט"ו
חילות ים נוספים עוברים עתה תהליכי בנייה והתחדשות. באיטליה הולכות ונבנות יחידות חדשות, בהתאם לחוק התקציב אשר חוקקו השלטונות האיטלקיים במיוחד למטרה זו. קבלת חוק זה אפשרה בניית אניות מתקדמות כדוגמת אלה מטיפוס "מאסט'לה", "ג'יו'פה גאריבאלדי", ו"לאריצי".

חיל-הים המלכותי ההולנדי מבצע שינוי מהפכני במערך אניות הליווי הן על-ידי בניית אניות מטיפוס "קורטנאר", והן על-ידי שיפור כלי השיט הקיימים, הדומים ל"לנדר" הבריטיים. גם חיל-הים של מערב גרמניה נמצא בתהליך דומה. דגש מיוחד מושם על פיתוח כלי שיט התקפי מהיר אשר יצויד בטילים, וכן על בניית צי צוללות חדש. ספינות הסיוור מדגם P-143 ו-P-148, החמושות בטילים, הן כלי שיט מעולים לביצוע משימות בים הבאלטי ובים הצפוני, ונראה כי צי הצוללות הוא ממש אידיאלי לביצוע מארבים במימיו הרדודים של הים הבאלטי. בקרוב יתוגבר אף צי אניות הליווי עם הכנסתן לשירות של הספינות מדגם 122, המיועדות להחליף את אלה הקיימות. בכך יזכו נתיבי הים המובילים לנמלי גרמניה להגנה יעילה יותר. גם

לנו להיחפו בהסקת מסקנות לאור האדישות אותה הפגינו בנוגע לכעיה זו המנהיגים הבריטים והעם הבריטי כאחת. הבריטים עלולים, בעתיד הקרוב, לשלם ביוקר עבור הודעתו של מפקד חיל-הים הבריטי כי טילים אלה יופעלו רק כאשר יהיה צורך להגן ישירות על האינטרסים העליונים של בריטניה (אשר ייתכן ולא יעלו בקנה אחד עם אלה של נאט"ו). אין לשכוח כי גרמניה המערבית עלולה שוב לנקוט פעולה צבאית אם מדינות אירופה האחרות לא יצליחו להבטיח לה הגנה נאותה. ניתן גם לפתח ראש נפץ גרעיני שיהיה פרי תכנון אירופאי, מבלי להסתייע בבריטים, אך לא כאן המקום לדון בשיקולים הפוליטיים אשר יכריעו בקבלת החלטה מסוג זה.

חיל-הים הצרפתי

חיל-הים הצרפתי נמצא עתה בעיצומו של תהליך בנייה שהוא המקיף ביותר מכל תהליכי הבנייה המתבצעים בחילות הים האירופאים, והוא עתיד להפוך לחיל הים המעולה ביותר באירופה. תכניות החימוש הגרעיני מתבצעות במהירות. הצוללת הגרעינית הששית מטיפוס "לה רוטאבל" נמצאת בשלבי בנייה מת-קדמים, ובמצב דומה נמצאות גם צוללות התקיפה מטיפוס "פרובאנס". כמו כן מורשקים מאמצים רבים בפיתוח נושאות מסוקים גרעיניות חדשות, המיועדות להשלים את מערך האניות הקיים מטיפוס "פוש". ברור כי יש להחליף בקרוב אניות אלה, אך לא בנושאות מסוקים או מטוסים הנ"ק. מכאן, ניתן להניח כי במהלך העשור הבא תשלים צרפת את תכנון נושאות המטוסים החדשות שלה, ואין ספק כי הן תהיינה מצוידות בנשק גרעיני.

הנ"ק — המראה נחיתה קצרים.

ועשויה למלא תפקיד של שסתום ביטחון במקרי התלקחות. בקצרה, הצי הסובייטי עומד בפתח שנות ה-80 בסימן חיזוק כוחו, בדומה לתהליך אותו עבר בשנות ה-60. במהלך העשור שהחל זה עתה, נהיה עדים לא רק לגידול במספר כלי השיט שברשות חיל-הים הסובייטי, אלא גם להעלאת רמתם של חיילי הצי. גיבוש מסורת ימית היא משימה קשה יותר לביצוע מאשר בניית אניות מלחמה חדשות, וייתכן כי הודות לאופי השלטון הסובייטי תחול האצה בתהליך זה. אך מכל מקום, זמן מה עוד יחלוף עד אשר ילמד הצי הסובייטי את המשימות המוטלות עליו.

חיל-הים הבריטי

בחיל-הים הבריטי, כמו בשאר חילות הים של צבאות אירופה, נעשים עתה מאמצים בלתי נלאים להביא לביצוע הכוח ולחימוש כלי השיט שברשותו. תכניות הפיתוח של הצי הבריטי אשר הוצאו לפועל בעשור האחרון גרמו למשקפים צבאיים רבים להטיל ספק בכושרו המבצעי, אם לנקוט לשון המעטה. אין בכוונתי לעורר מחדש את חילוקי הדעות בנושא זה, אך אין להתעלם מן העובדה שה"אינווינסיבל" לדוגמה, היא בעלת כושר לחימה מוגבל בהתחשב בגודלה, ובהשוואה לכושרם של כלי שיט מטיפוס דומה. אין חולקים על כך כי ה"אינווינסיבל" היא ספינה מעולה, אך חימושה דל, ומספר מטוסי ה"הארייר" שעל סיפונה מגיע לחמישה בלבד. המצב היה משתפר בהרבה לו היתה יכולה לשאת 15 או 18 מטוסי "הארייר" וכן מסוקים אחדים. מספר המטוסים שהיא מסוגלת לשאת קטן מזה שמסוגלת לשאת נושאת המטוסים האיטלקית "ג'ו'פה גאריבאלדי" או נושאת המטוסים הספרדית "אלמיראנטה קאררו בלאנקו".

עם זאת, לחיל הים הבריטי מערך חזק של אניות ליווי. מספר אניות מעולות עומדות להיכנס לשירות, מביניהן ראוי לציין את המשחתת מטיפוס 42 הסטנדרטית או הארוכה יותר. מערך הפריגטות בצי הבריטי חלש יותר. מסתבר כי הפריגטות מטיפוס 22, אשר החליפו את הפריגטות מטיפוס ה"אמאזונס", חומשו בטילים בלבד, ודבר זה עלול להטיל מגבלות חמורות על אפשרויות פעולתן. בפריגטות החדשות מטיפוס 24, אשר יירכשו כנראה על-ידי חיל-הים הבריטי ואף ימכרו לחילות-ים אחרים תוקן פגם זה, והן חומשו גם בתותחים. מכל מקום, צי אניות הליווי של חיל הים הבריטי הוא הגדול ביותר בחילות נאט"ו.

בתוך כך, הולכות ונבנות צוללות סוור חדשות. יש גם אישור לידיעות כי הצי הנוכחי הכולל ארבע צוללות נושאות טילים בא-ליסטיים יוחלף תוך מספר שנים על-ידי חמש צוללות חדשות המצוידות בטילי "טריידנט", עליהם הותקן ראש נפץ גרעיני פרי תכנון בריטי. פעולה זו תגביר את אמינות כוח ההרתעה של חילות הים האירופאים, אם כי אל

הציים האחרים של ברית נאט"ו דואגים להחלפת כלי השיט הישנים בחדשים, בעיקר בספינות תותחים המצוידות בטילים. לעומת זאת, בעיני הספרדי מסתמנת מגמה של חיקוי מבנה הצי האמריקני, אם כי בקנה מידה מצומצם יותר, וכלי השיט והחמרים בהם משתמשים הספרדים, דומים מאוד לאלה הנמצאים בשימוש אצל האמריקנים.

המזרח התיכון

ישראל היא המדינה היחידה במזרח התיכון שלה חיל-ים בעל עצמה כלשהי. סדרות הסטי"לים מטיפוס "רשף" ו"סער" כבר נכנסו לשירות, ובעקבותיהן עתידה לבוא סדרה חדשה של קורבטות רב-תכליתיות, אשר ישמשו בעיקר ללוחמה ימית. חיל-הים היחיד המנסה להתמודד עם זה של ישראל הוא חיל הים הלובי, אך יש יסוד איתן לסברה כי כלי השיט הלוביים הם אמנם בעלי רמה מתקבלת על הדעת, אך צוותיהם אינם מאומנים, ויעילותם המבצעית נמוכה יותר.

מצרים מנסה עתה לבנות מחדש את חיל הים שלה, אך היא טרם גיבשה סופית את תכנית ההצטיידות. בשלב זה, כלי השיט היחידים בעלי יכולת מבצעית כלשהי הם אניות התקיפה החמושות בטילים מטיפוס "אוקטובר", הנבנות עתה בבריטניה. כלי השיט האחרים מיושנים מאוד, וקיים מחסור חמור בחלקי חילוף עבורם. בשל כך, אין הם כשירים לפעילות מבצעית.

עם הקץ שבא על חלומות הגדולה של השאח, חזר הצי האירני למלא תפקידי הגנה על החופים, ואמצעי הלחימה היעילים ביותר אשר יעמדו לרשותו יהיו ספינות תותחים החמושות בטילים.

האוקיינוס ההודי

באזור זה מורגשת בכל עצמתה המתיחות ההולכת וגוברת שביחסי מזרח ומערב. מול הספינות הסובייטיות המשייטות באזור זה ניצב כוח ימי של נאט"ו, בו נוטלות חלק ספינות מבריטניה, צרפת וארה"ב, ולרשותו עומד בסיס בדייגו גארסיה. הודו (שהיא ניטרלית במקרה הטוב) מתגברת עתה את כוחה הימי, ותהליך זה יגיע לשיאו עם החלפתה של נושאת המטוסים מטיפוס "סיקראנט". כמו כן, מחפש עתה חיל הים ההודי בשוקי העולם אחר צוללות ופריגטות שיאפשרו לו להתמודד בהצלחה עם חיל הים הפאקיסטאני. חיל הים של דרום אפריקה נמצא עתה בתהליך התעצמות רב היקף, העולה על אלה בהם נמצאים חילות הים האחרים באזור זה. הספינות הבריטיות, שהיוו את הבסיס של חיל-ים זה, הולכות ומחלפות בספינות מתוצרת ישראל.

דרום אפריקה בחרה לבנות את חיל-הים שלה על פי הדגם הישראלי. בעזרת הספינות מטיפוס "רשף", ואולי אף בעזרת קורבטות

אחדות הדומות לדגמים הישראליים, הצליחה דרום אפריקה למצוא פתרון מבריק לבעיותיה, בעודה מסייעת בפתרון בעיות המערב בדבר השליטה בים באזור האוקיינוס ההודי. דרום אפריקה היא המדינה הפרו-מערבית היחידה השוכנת לחופי האוקיינוס ההודי עליה ניתן לסמוך.

האוקיינוס השקט

במהלך העשור הקרוב, יהיה חזוקו של חיל הים היפני התהליך החשוב ביותר שיתרחש בחילות הים של אזור זה, וזאת לאחר שהיפנים קיבלו סוף-סוף את ההחלטה בדבר בניית אניות מלחמה, אשר יצוידו בנושק כבד, כך שיוכלו לעמוד בהצלחה בדו-קרב ימי בין אניות שטח. בנוסף לכך, הכניסו היפנים לשירות משחתות חדשות, כדוגמת אלה מטיפוס "שיראן" ו"טאצ'יקאו", המסוגלות לתת את החיפוי, אשר היה חסר לצי היפני עד עתה. אך אין ספק, כי המתכננים היפנים צריכים לתת את דעתם, תוך זמן קצר ביותר, על רכישת סיירות מסוקים, בכדי להבטיח את שליטתם באזורי הים המקיפים את יפן.

אוסטרליה בוחנת עתה נושאות מטוסים שונות, במטרה להחליף את אלה הנמצאות כיום בשירות. כמו כן, מחדש חיל הים האוסטרלי את צי אניות הליווי שלו, ומכניס לשירות פריגטות חדשות המתבססות על הדגם האמריקני "אוליבר ה' פרי". חיל הים האוסטרלי אינו שוקט על שמריו גם בתחומים אחרים, והוא מתחיל עתה לבנות מערך של ספינות סיור, כוח תקיפה אמפיבי וכוח לוגיסטי גדול למדי.

סין שוקלת עתה את האפשרות לבנות חיל-ים של ממש. חרף מאמציה המרובים לסמוך בעניין זה רק על עצמה, ברור כי חיל הים הסיני יודקק בקרוב לסיוע נכבד ביותר ממדינות המערב בתחום הטכנולוגי. קרוב לוודאי שהאסטרטגיה של סין תהיה רכישת כלי שיט אירופאיים, במטרה ליצרם, לאחר מכן, ברשיון. חילות הים האחרים באזור האוקיינוס השקט רוכשים כלי שיט המוצעים למכירה על-ידי חיל-הים האמריקני או רוכשים כלי שיט קלים חדשים, אשר מקצתם חמושים בטילים.

דרום אמריקה

חילות הים של מדינות יבשת זו נמצאים בתהליך של חזוקו עצמתם הצבאית. ארגנטינה וברזיל פתחו במירוץ הצטיידות בפריגטות ובמשחתות, ובדרכן הולכות ונצואלה ופרו. עתה החלו מדינות אלה במירוץ הצטיידות בצוללות תקיפה קונבנציונליות. כמו כן ממשיכות מדינות היבשת לרכוש ספינות טילים. מדינות שאינן יכולות להרשות לעצמן לרכוש פריגטות, כדוגמת אקוודור, מסתפקות בקורבטות, אך קשה מאוד, עדיין, לחזות מה יהיו פני הדברים בעתיד.

שתי המדינות העיקריות המתמודדות על

הבכורה במירוץ החימוש הימי הן ארגנטינה וברזיל. כשנדע לברזיל כי ארגנטינה רוכשת פריגטות ממערב-גרמניה, יצאה בהכרזה על תכנית דומה, אשר כללה רכישת סדרה שלמה של פריגטות, קורבטות, וכלי שיט אחרים, לרבות נושאת מטוסים גרעינית.

יש להניח כי המירוץ בין שתי מדינות אלה יעורר גם את תיאבוןן של מדינות אחרות בדרום אמריקה, אשר ישאפו גם הן להגביר את עצמתן הימית. בעיקר אמורים הדברים לגבי צ'ילי ופרו, אשר יעשו, קרוב לוודאי, כל שביכלתן לרכוש כלי שיט חדשים. נודע כי חיל הים של פרו חותר לקראת בניית שיטת של נושאות מטוסים.

דרום אמריקה היא, אולי, השוק החדש והמבטיח ביותר לייצוא כלי שיט.

סיכום

מפאת קוצר היריעה ניסינו במאמר זה לבחון בתמציתיות את המגמות העיקריות המסתמנות בהתפתחות מאזן הכוחות בים לקראת שנות ה-80. ברור כי לא יכולנו להיכנס לניתוח מפורט של התכניות והעתידי של כל מדינה בתחום זה. תחת זאת, בחרנו להדגיש את התכונות והבעיות העיקריות המאפיינות את חילות הים באזורי מפתח בעולם.

מהניתוח שערכנו עולה כי בכל חילות-הים מתבצעים עתה שינויים, המצביעים על כך שמירוץ החימוש הימי יתחדש בשנות ה-80. העשור הקרוב יעמוד בסימן המאבק על השליטה בים. לפי שעה, ארה"ב וברה"מ הן הגיבורות הראשיות במאבק זה, אך פני הדברים עתידים להשתנות בזמן הקרוב. ליפן ולמדינות אירופה לא תהיה ברירה, והן יאלצו ליטול חלק בתחרות ההולכת וקרבה על השליטה בים.